

וסיפא, הכי קאמר: ואם ברשות בעלים היא, יש לו אפשרות נוספת לקניין, ואם היה פיקה, הרי הוא שוכר את מקומן של הפירות, וקונה אותם מיד.

היות והוזכר בסוגיא שכליו של לוקח קונים לו, (32) מפרשת הגמרא, היכן קונים כליו של אדם:

רב ושמואל דאמרי תרוייהו:

פג-א & **כליו (1) של אדם קונה לו, בסימטא ובכל מקום, אפילו ברשות מוכר, חוץ מרשות הרבים או רשות של אדם שלישי (2), שם אין כליו קונה לו, אפילו אם אמר לו המוכר בפירוש: יקנה לך כליו.**

ורבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו: כליו של אדם קונה לו בכל מקום, אפילו ברשות הרבים.

אמר, פירש, רב פפא: לא פליגי, אין כאן מחלוקת בין רב ושמואל לבין רבי יוחנן וריש לקיש.

כאן, רב ושמואל שאמרו: חוץ מרשות הרבים, דיברו ברשות הרבים ממש, וברשות הרבים ממש, לכולי עלמא אין כליו של אדם קונה לו. (3)

כאן, רבי יוחנן וריש לקיש שאמרו: אפילו ברשות הרבים, דיברו בסימטא, ובסימטא, לכולי עלמא כליו של אדם קונה לו. (4)

2. כאשר אותו אדם לא נתן לו רשות להניח שם את כליו, ראה להלן ברשב"ם ד"ה ובחצר שאינה של שניהם.

3. כתב הרשב"א [פד ב]: לדעת רבי אסי [שם] ברשות הרבים ממש סובר רבי יוחנן שכליו של אדם קונה לו, ורבי אבהו ורב פפא חולקים על רבי אסי בביאור שיטת רבי יוחנן. וכן כתב בפירוש רבינו גרשום בסוגיין. אך בדברי הרשב"ם מבואר שאף רבי אסי מודה שאין כליו של אדם קונה לו ברשות הרבים, ראה שם הערה 20.

4. א. ואם תאמר: אם בסימטא דיבר רבי יוחנן, מאי אפילו ברשות הרבים דקאמר.

יש לומר: הכי קאמר לא רק בחצר של שניהם הוא קונה, אלא אפילו בסימטא — תוספות ישנים. [כלומר, אף בסימטא שהיא רשות של רבים, כליו קונה לו.]

ב. תמהו התוספות: הרי לעיל פד ב אמר רבי יוחנן: מדד והניח על גבי סימטא קנה, והיינו

בתוספות ישנים שהיות ורשות הבעלים וסימטא הוו שתי רשויות שונות לגמרי ראוי לשנות הוצאה ולא משיכה, ועוד, דאם כן מדד ולא משך, פשיטא דלא קנה. וראה עוד ברש"ש.

32. כתב הרשב"א [בבא מציעא ט ב ד"ה הא דבעי רבי אלעזר]: כליו של אדם מדין חצרו הוא קונה. [על כן אמרו (שם) דאף לענין כלים חצר מהלכת אינה קונה].

והרמב"ם [מכירה ד א] כתב: כליו של אדם, כל מקום שיש לו רשות להניחו קנה לו, כיון שנכנסו המטלטלין בתוך הכלי אין אחד מהן יכול לחזור בו, והרי זה כמו שהגביהן או שהונחו בתוך ביתו. ופירש ב"אור שמח" [שם א ד ד"ה ואולם (ב)] שלדעת הרמב"ם כלי קונה משני דינים, מדין הגבהה ומדין חצר, ונפקא מינה, שאף בגוי שאין חצירו קונה לו — כליו קונה לו, כמבואר בעבודה זרה עא ב, ומטעם הגבהה. [וב"קצות החושן" קצד ג הוכיח מגמרא הנ"ל שחצר קונה לגוי.]

1. כליו [בחולם] היינו: כלי שלו.

ואם תתמה: אמאי קרו לה רבי יוחנן וריש לקיש בשם "רשות הרבים"?!?

תשובתך: היות שאין היא "רשות היחיד" ממש. על כן יש מקום לקרוא לסימטא בשם "רשות הרבים".⁽⁵⁾

ומוסיפה הגמרא: הכי נמי מסתברא,⁽⁶⁾ כדברי רב פפא, שברשות הרבים ממש לא אמר רבי יוחנן שכליו של אדם קונה לו.

דהא אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: כליו של אדם קונה לו, בכל מקום שיש לו רשות

להניחו.⁽⁷⁾

משמע, דוקא במקום שיש לו רשות להניחו, אין, אכן כליו קונה לו, אבל אם אין לו רשות להניח את כליו שם, לא, אין כליו קונה לו, שמע מינה: ברשות הרבים ממש מודים רבי יוחנן וריש לקיש שאין כליו קונה לו, שהרי אין לו רשות להניח את כליו שם.⁽⁸⁾

ומקשינן: תא שמע מברייתא דאף ברשות הרבים ממש כליו של אדם קונה לו:

[תוספות.]

5. לשיטת רבינו גרשום [פד ב] ש"סימטא" היינו רשות משותפת למוכר ולקוח יש לתמוה: מדוע מכונה רשות זו בשם "רשות הרבים"?! וכבר עמד בזה רבינו גרשום כאן וכתב: ואמאי קרו ליה רשות הרבים, לפי שאינה רשות היחיד, שאינה מוקפת מחיצה.

6. לשון "הכי נמי מסתברא" משמע דלא הואי ראייה גמורה, כי אפשר לדחות ולומר: לא בא רבי אבהו לאפוקי רשות הרבים, אלא בא לומר אף בסימטא דוקא כליו קונה לו ולא קנה אם מדד על גבי קרקע — ריטב"א.

7. כגון סימטא וחצר השותפין וכן רשות מוכר. [כשאמר לו המוכר "זיל קני", כדלקמן פו א].

8. בכבא מציעא ט ב אמרו שאשה המהלכת ברשות הרבים וקלתה על ראשה, הרי קלתה קונה לה [ואין כאן משום "חצר המהלכת" שאינה קונה]. ותמה הראב"ד: הרי אין כליו של אדם קונה לו ברשות הרבים, כמבואר בסוגיין?! ותירץ הראב"ד בדוחק: רשות הרבים שאמרו

[למסקנת הסוגיא לעיל] — מדד לתוך קופתו של לוקח, משמע דוקא על ידי מדידת המוכר לתוך כלי הלוקח קנה לוקח בסימטא, אבל בלא מדידתו לא קנה, ואילו כאן נאמר בסתמא: כליו של אדם קונה לו בסימטא, ומשמע אפילו בלא מדידה של המוכר אל הכלי!?

יש לומר: אכן, אם אמר המוכר ללוקח: לך וקנה, קנה הלוקח בכליו אף בלא מדידת המוכר, אבל בלא אמירה זו, אין כאן גילוי דעת שהוא רוצה להקנות לו את המקח מיד, ולא יזכה לו הכלי [ראה ברא"ש וב"פולא חריפתא"], אבל אם המוכר מודד לתוך כליו של לוקח הרי זה גילוי דעת שרצונו להקנות לו מיד, ומדידתו של המוכר הרי היא כאמירת "לך וקנה". וראה בפירושו רבינו גרשום שמפרש סוגיא דידן במדד מוכר לכלי לוקח.

[ובמהרש"א הוסיף: בסימטא מספיק שיאמר המוכר: לך וקנה, אבל ברשותו של מוכר אין כליו קונה לו, אלא אם כן אמר לו המוכר יקנה לך בליך כמו שכתב הרשב"ם (כאן ולהלן פו א) וכן כתב בגליון תוספות שבשיטה מקובצת וראה עוד ב"נתיבות המשפט" ר ז, וראה בהגהת רמ"א ר ג שיש חולקים על

כאשר המוכר מודד את הפירות עבור הלוקח, הדין הוא כך: **עד שלא נתמלאה המדה** [כלי המדידה], כל עוד עוסק המוכר במדידה, הרי המדה ברשותו של מוכר, ועדיין לא קנה הלוקח. (12)

משנתמלאה המדה, ואין המוכר עוסק במדידה, הרי המדה ברשותו של לוקח ליטול בה את מקחו, והלוקח קנה את הפירות, כאילו היתה המדה כליו של לוקח ממש.

ארבע מדות, ארבעה דינים חלוקים (9) נאמרו במוכרין לעניין קניין בכלים:

אדם שמשאיל כלי מדידה למוכר על מנת למדוד בו עבור הלוקח, דעתו היא שעד כלות מעשה המדידה של המוכר, יהיה הכלי שאול למוכר, ומיד כאשר תסתיים המדידה יהיה הכלי שאול ללוקח, עד שיצניע את מקחו או יעבירו לכליו. (11)

לי שמיירי שהשאלה תחלה לשניהם, אבל אם השאלה למוכר לחוד, אלא שהמוכר הודיע בשעת שאלה שהוא ימדוד בה למכור, לא הוה שאלה רק למוכר לחוד, וכן משמע מרשב"ם פרק הספינה דף פז. [ראה ברשב"ם פז א ד"ה במדת סרסור].

ב. בפשוטו נראה מדברי הרשב"ם שעד כלות המדידה מושאל הכלי למוכר בלבד, וכאשר כלתה המדידה והכלי עומד לשימוש הלוקח, הופך הכלי להיות כלי המושאל ללוקח.

וצריך תלמוד, איך המדה עוברת מרשותו של מוכר, שהוא ה"שואל" הראשון של המדה, אל רשות הלוקח, הרי מעשה המדידה אינו מעשה קניין [ראה עוד ב"קצות החושן" רס א]?! ויש שתירצו על פי דברי הט"ז (לעיל אות

א); **מעיקרא** הקנה המשאיל את המדה למוכר — עד כלות המדידה, וללוקח — משעה שכלתה המדידה עד שיצניע הלוקח את הפירות ברשותו.

עוד יש לומר: כאשר כלתה המדידה מסתלק המוכר משאלת הכלי, ומעתה אין המדה מושאלת אלא ללוקח, וכליו קונה לו. וראה עוד ב"מחנה אפרים" הלכות קניין חצר סימן ו ובשו"ת מהרי"ט א סה ד"ה ועוד.

12. לפיכך, אם נשפך היין או השמן, המוכר הפסיד ולא הלוקח, ואם הוקר השער או שהוול

שם היינו סימטא, אבל ברשות הרבים ממש, אכן אין קלתה המונחת על ראשה קונה לה.

והרמב"ן כתב דמיירי אף ברשות הרבים ממש, ולא קשיא מידי, שהרי יש לה רשות להניח את קלתה על ראשה, ובכל מקום שיש לאדם רשות להניח את כליו, הרי כליו קונה לו, ומה שאמרו בסוגיין שברשות הרבים אין כליו קונה לו, מדובר כשהכלי מונח ברשות הרבים עצמה.

[וראה ברש"י גיטין עח א ד"ה דגבוהה עשרה דמשמע שאין כליו של אדם קונה לו ברשות מוכר, אף באופן שאינו מקפיד על הנחת הכלי. והרשב"א שם חלק על דברי רש"י].

9. א. רשב"ם. [תוספות פירשו ארבעה כלים, ורבינו גרשום ותוספות ישנים פירשו ארבע רשויות].

ב. מניינא לאו למעוטי מידי אתא, אלא להודיעך שצריך לתת טעם לכל ארבעתן, למה הן חלוקין זה מזה — על פי רשב"ם לעיל פג ב ד"ה ד מדות במוכרין.

10. היות והמוכר מודד, ראה ברשב"ם. [אבל אם הלוקח מודד, יש לומר שכבר בשעת מדידה הכלי קנוי ללוקח].

11. א. על פי רשב"ם, וכתב הט"ז [ר ט]: נראה

במה דברים אמורים, במדה שאינה של שניהן, אלא של אדם שלישי, שהשאל להם את כליו.

אבל אם היתה מדה של אחד מהן, של הלוקח, או של המוכר⁽¹³⁾ — ראשון ראשון קנה בעל המדה.

אם המדה של הלוקח, הרי הוא קונה "ראשון ראשון", כלומר כל משהו ומשהו שנכנס לכלי — קנאו הלוקח ואף שלא נתמלאה המדה, והמוכר עסוק עדיין במדידה, מכל מקום קנה הלוקח, היות והכלי שלו מתחילה, וכליו של אדם קונה לו.

ואם המדה של מוכר, לא קנה הלוקח, אף על פי שנתמלאה המדה, והרי הפירות ברשותו של מוכר לעולם, עד שימשוך הלוקח.

ובמה דברים אמורים, ברשות הרבים

ובחצר [או בחצר] שאינה של שניהם, אלא של אדם שלישי שלא נתן להם רשות למדוד שם.⁽¹⁴⁾

עד כאן הדין הראשון והשני של הברייתא:

א. במדה שאינה של שניהם ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם — משנתמלאה המדה קנה הלוקח.

ב. במדה של אחד מהם, ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם — ראשון ראשון קנה.

והדין השלישי:

אבל אם מדד המוכר ללוקח ברשות מוכר, לא קנה הלוקח⁽¹⁵⁾ עד שיגביהנה, ויקנה את הפירות בקניין "הגבהה", או עד שיוציאנה מרשותו של מוכר לרשותו של לוקח או לסימטא.

יכולים הם לחזור בהם מן המקח.

13. רשב"ם. אך רבינו יונה ועוד ראשונים פירשו: ש"אחד מהן" היינו לוקח. ואגב שאמר שאינה של שניהם נקט נמי של אחד מהם — נמוקי יוסף.

14. רשב"ם. [ואם נתן להם בעל החצר רשות למדוד, הרי רשותו נידונית כסימטא שהיא מקום שיש ללוקח רשות להניח בו את כליו, והרי השתא סלקא אדעתין שחצר שאינה של שניהם הרי היא כרשות הרבים, וראה עוד ברשב"א עו ב ד"ה אביי ורבא.]

15. א. להלן מסתפקת הגמרא אם כליו של לוקח

קונה לו ברשות מוכר, כאשר המוכר לא אמר ללוקח יקנה לך כליו; אם תימצי לומר כליו של לוקח קונה לו ברשות מוכר, בעל כרחך להעמיד בבא זו דוקא בכליו של מוכר. ואם תימצי לומר כליו של לוקח ברשות מוכר אינו קונה לו, אפשר להעמיד את הברייתא אפילו בכליו של לוקח.

ב. כתבו התוספות: לפי מה שסוברת הגמרא שרשות הרבים היינו רשות הרבים ממש, צריך לפרש דהא דקאמר רשות מוכר לא קנה היינו בכליו של מוכר דוקא, כי אם כליו של לוקח קונה לו ברשות הרבים ממש, קל וחומר שכליו קונה לו ברשות מוכר, שרשות מוכר עדיפה על רשות הרבים, שהרי אליבא דרב ושמואל אין כליו קונה לו ברשות הרבים, ואף על פי כן מסתפקת הגמרא אם כליו קונה לו ברשות מוכר.

והדין הרביעי:

קנה הלוקח מיד, אף בלא מדידה. (16)

ועוד מוסיפה הברייתא: (17) אם מדד המוכר ללוקח ברשותו של הלה [אותו אדם] שהיו הפירות מופקדים אצלו, לא קנה הלוקח, עד שיקבל עליו הנפקד לייחד ללוקח רשות לקנות את הפירות, (18) או עד שישכור

ואם מדד המוכר ללוקח ברשותו של לוקח, כיון שקיבל עליו המוכר, שנתרצה במקח ואמר לו: כל פירות אלו קנויים לך, בכך וכך כל סאה,

ורשות נפקד, בזה אחר זה, וראה עוד ברשב"ם להלן עמוד ב ד"ה ומקשינן מדרישא] שהרי בשניהם הדין שוה: אין הכלי קונה ללוקח ועליו להגביה, למשוך, לשכור את מקום הפירות או שבעל הרשות ייחד מקום ללוקח ברשותו. וראה עוד להלן הערה 20 אות ד.

18. רשב"ם. וראה להלן הערה 20 אות ב שתוספות מפרשים ש"קבל עליו" היינו שהנפקד זוכה בחצרו עבור הלוקח.

[ולפי דברי רשב"ם "יקבל עליו" היינו השאלת מקום, ו"שוכר את מקומן" היינו שכירות מקום, וצריך תלמוד: מה בין זה לזה?! והנה כתב רשב"ם: עד שיקבל עליו נפקד **במצות מפקיד** לייחד לו רשות ללוקח לקנות הפירות באשר הוא שם, או שישכור. (ראה עוד בסמ"ע ר ו ושם בכיאוור הגר"א.)

והנה לעיל כתב הרשב"ם שהנפקד הקנה למפקיד את רשותו לצורך פירותיו, ונחלקו האחרונים כיצד רשות נפקד נקנית למפקיד; המהרי"ט (שו"ת חלק א סימן סה) סובר שאינו קונה על ידי השתמשותו בקרקע אלא רק בקניין גמור כסף שטר או חזקה, ואילו ה"מחנה אפרים" (שכירות א) וה"קצות החושן" (קנג ג קפט א) סוברים שזכות שימוש בקרקע נקנית על ידי עצם ההשתמשות, וכן נראה מדברי הרשב"א (לעיל עו ב ד"ה אביי ורבא).

בין כך וכך, אחרי שקנה המפקיד את חצר הנפקד שוב אי אפשר שתהיה רשות המפקיד

אבל מדברי רשב"ם הנ"ל משמע שאם תימצי לומר כליו קונה לו ברשות הרבים ממש, אם כן עדיפה רשות הרבים מרשות מוכר. [וכן משמע משיטת רבינו גרשום וראה ב"תוספות ישנים"].

16. א. להלן מבארת הגמרא שאם כליו של מוכר ברשותו של לוקח מעכב את קניינו של הלוקח, אם כן בעל כרחך להעמיד בבא זו בברייתא דוקא בכליו של לוקח [וכן הוא דרך העולם, כליו של לוקח מצויים ברשות לוקח, וכליו של מוכר מצויים ברשות מוכר], ואם אין כליו של מוכר מעכב את קניינו של הלוקח כאשר הוא ברשותו של לוקח, אפשר להעמיד את הברייתא אפילו בכליו של מוכר.

ב. כתב רבינו יונה: ואם תאמר: מאי קא משמע לך, אם תימצי לומר: בבא זו בכליו של לוקח, הרי אפילו בסימטא קונים לו כליו של לוקח, כל שכן ברשות עצמו?!?

יש לומר: הא קא משמע לך, דאף על פי שהיו הפירות כבר בפקדון ברשות לוקח, כיון שקיבל עליו מוכר למכרן קנה לוקח, ואין צריך לומר שיקנו לו כליו ורשותו.

ומרישא לא שמעינן לה דהא המוכר נותן בכליו של לוקח לאחר שקיבל עליו למכור, ומסתמא על דעת שיקנו לו כליו אותבינהו בגויה, ראה עוד שם בעליות דרבינו יונה.

17. לדברי רשב"ם [ראה לעיל הערה 9] פרט זה שייך לדין השלישי שבברייתא [ואכן בתוספתא שהביא הרשב"ם נשנו שני הפרטים: רשות מוכר

הלוקח את מקומן של הפירות, ויקנה אותם
ב"קניין חצר".⁽¹⁹⁾ (20)

עתה חוזרת הגמרא אל הנידון אם כליו של
אדם קונה לו ברשות הרבים:

הרי קתני מיהא [על כל פנים שנינו]
בכרייתא: אם היתה מדה של אחד מהן,
ראשון ראשון קנה, ברשות הרבים ובהצר
שאינה של שניהן.

מאי לאו, ברשות הרבים דקתני, היינו רשות הג-ב

המושכרת קונה למשכיר בקנין חצר ולא לשוכר,
תיקשי מה התועלת בשכירות המקום, הלא "קנין
החצר" ישאר של הנפקד ולא של הלוקח!
אלא שאף להרמב"ם אין המשכיר זוכה אלא
בדבר שיש לו שייכות לזכות בעצמו, אבל כאן,
שהמוכר מקנה ללוקח – השוכר, ולא למשכיר,
אין בעלות המשכיר מעכבת על זכיית השוכר
— על פי "בית מאיר" [אכן העזר קלט א].
וראה עוד ב"קצות החושן" שיג א.

20. א. כתב הרשב"ם: רשות מוכר ורשות נפקד
דין אחד להן, כי הגבהה והוצאה מרשויות אלו
מועילה בשתייהן וכן שכירות מקום הפירות, ואף
אם יקבל עליו בעל הרשות לייחד רשות ללוקח
לקנות את הפירות מועיל הדבר בין ברשות מוכר
בין ברשות נפקד.

ובתוספות תמהו: הרי אין אדם מקנה את
רשותו לאחרים על ידי עצמו, ואפילו על ידי בנו
ובתו הקטנים אין הוא יכול לזכות את שלו
לאחרים, כל שכן על ידי עצמו ממש!?

ב. [ונראה שרשב"ם ותוספות פירשו "יקבל
עליו" בשתי דרכים; רשב"ם פירש "יקבל עליו"
— לייחד רשות ללוקח, ואז קונה הלוקח היות
ורשות נפקד היא רשותו (או על כל פנים
כליו קונה לו היות ויש לו רשות להניחו
שם). ועל זה אמר הרשב"ם דאף במוכר
שייך דבר זה.

אבל תוספות פירשו "יקבל עליו" —
שהנפקד זוכה עבור הלוקח על ידי חצירו,
ופשיטא שדבר זה לא שייך אצל מוכר.

וראה בעליות דרבינו יונה שכתב תחילה

חצירו של נפקד, והיאך שנינו משקבל עליו
הנפקד קנה לוקח!?

אלא יש לומר: אמנם על ידי מצוותו של
המפקיד אין הלוקח קונה את מקומם של
הפירות, ואינו קונה את הפירות ב"קניין
חצר", אבל מכל מקום יש ללוקח רשות
להניח את כליו ברשותו של המפקיד
ומכוחו, וכליו של אדם קונה לו בכל מקום
שיש לו רשות להניחו.

ומה שאמרנו "ישכור את מקומן", יש לפרש:
ישכור מן המפקיד — הגהות רבי אלעזר משה
הורוין (או, שבהסכמת המפקיד פוקעת זכותו
בחצר הנפקד ושוב רשאי הנפקד להשכיר את
מקום הפירות ללוקח).

לפי זה: "יקבל עליו" הוא מטעם כליו של
אדם קונה לו, ו"ישכור את מקומן" הוא מטעם
קניין חצר של הלוקח.

19. א. כתב הרשב"ם: למאן דאמר ברשות מוכר
המדידה היא בכליו של מוכר וברשות לוקח
מדדו בכליו של לוקח [כפי שהובא בהערות
לעיל], אם כן הכא נמי יש לפרש בכליו של
נפקד, על כן אין הלוקח קונה אלא אם יקבל
עליו הנפקד או שישכור הלוקח את מקומן, ראה
בהערה הקודמת.

ויש שתמהו: הרי כאשר "יקבל עליו" הנפקד,
יקנה הלוקח מדין חצר, שהרי אין הכלי שלו, אם
כן בעל כרחך על הלוקח לעשות מעשה קניין
ברשותו של נפקד, ומה בין זה לבין ישכור את
מקומן.

ב. לשיטת הרמב"ם [שכירות ו ה] שחצר